

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет фінансів та банківської справи
Кафедра Фінансів

Допущено до захисту
Завідувач кафедри
д.е.н., проф. Волохова І.С.
“ ” _____ 2019 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття освітнього ступеня магістра
зі спеціальності 072 Фінанси, банківська справа та страхування
за магістерською програмою професійного спрямування
«Державні та муніципальні фінанси»
на тему:
«Фінансові ресурси домогосподарств України: особливості
формування та використання»

Виконавець

студент факультету фінансів та банківської
справи
Міхнюк Максим Олегович _____

/підпис/

Науковий керівник

к.е.н., доцент
Коцюрубенко Ганна Миколаївна _____

/підпис/

Одеса 2019

АНОТАЦІЯ

кваліфікаційної роботи на здобуття освітнього ступеня магістра
зі спеціальності 072 Фінанси, банківська справа та страхування
за магістерською програмою професійного спрямування
«Державні та муніципальні фінанси»

на тему:

«Фінансові ресурси домогосподарств України:
особливості формування та використання»
Одеський національний економічний університет

м. Одеса, 2019 рік

Робота складається з трьох розділів, кожен з яких містить по 3 підрозділи.

Обсяг роботи складає 90 сторінок, 50 бібліографічних найменування. В даній роботі зустрічаються 12 таблиць та 21 рисунок. Об'єктом дослідження є процес формування, розподілу та використання фінансових ресурсів домогосподарств, предметом дослідження є управління процесом формування та використання фінансових ресурсів домогосподарств в Україні.

У першому розділі роботи досліджено теоретичні основи фінансових ресурсів, розкрити джерела доходів та напрями витрат домогосподарств. У другому розділі проведено аналіз стану та структури доходів домогосподарств, розкрито особливості напрямів інвестування домогосподарств, визначено існуючі напрями інвестування заощаджень. У третьому розділі роботи окреслено напрями підвищення ефективності формування та використання фінансових ресурсів домогосподарств та стратегічні орієнтири залучення фінансових ресурсів домогосподарств до фінансового ринку України

Ключові слова: фінансові ресурси домогосподарств, доходи, витрати домогосподарств, заощадження.

ANNOTATION

qualification work for a master's degree majoring in 072 Finance, Banking and Insurance
Master's Degree Program in Professional Studies
«Public and municipal finances» on the topic:
«Financial resources of Ukrainian households: peculiarities of formation and use»
Odessa National Economic University
Odessa, 2019

The work consists of three sections, each of which has 3 sections.

The volume of work is 90 pages, 50 bibliographic titles. In this work, there are 12 tables and 21 figures. The object of the study is the process of formation, distribution and use of financial resources of households, the subject of study is the management of the process of formation and use of financial resources of households in Ukraine.

The first section explores the theoretical foundations of financial resources, reveals sources of income, and directions for household spending. The second section analyzes the status and structure of household incomes, reveals the features of household investment trends, identifies existing areas for saving savings.

The third section of the paper outlines directions for increasing the efficiency of formation and use of financial resources of households and strategic orientations for attracting financial resources of households to the financial market of Ukraine.

Keywords: household financial resources, income, household expenditures, savings.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ДОМОГОСПОДАРСТВ	5
1.1. Сутність та класифікація фінансових ресурсів домогосподарств	5
1.2. Джерела формування фінансових ресурсів домогосподарств	12
1.3. Витрати та заощадження як напрями використання фінансових ресурсів домогосподарств	21
РОЗДІЛ 2. ПРАКТИКА ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ДОМОГОСПОДАРСТВ В УКРАЇНІ	31
2.1. Аналіз стану та складових джерел формування фінансових ресурсів домогосподарств України	31
2.2. Особливості використання фінансових ресурсів домогосподарств України	44
2.3. Основні напрями інвестування фінансових ресурсів домогосподарств в Україні	52
Розділ 3. НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ДОМОГОСПОДАРСТВ	60
3.1. Вектори підвищення ефективності формування та використання фінансових ресурсів домогосподарств України	60
3.2. Стратегічні орієнтири залучення фінансових ресурсів домогосподарств до фінансового ринку України	72
ВИСНОВКИ	81
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	84
ДОДАТКИ	89

ВСТУП

Актуальність теми. Набуття домогосподарствами України нових рис як самостійних і повноправних учасників фінансового ринку та залучення їх до активної економічної взаємодії породжує низку проблем, які пов'язані з особливостями формування та використання фінансових ресурсів в умовах трансформаційних процесів в економіці. До таких проблем відносяться: складність забезпечення високого рівня доходів домогосподарств, державної соціальної політики та системи регламентування взаємодії учасників фінансового ринку, недостатня розробленість інструментів залучення фінансових ресурсів домогосподарств до реального сектору економіки України і т. ін.

Фінансові ресурси домогосподарств відображають якість життя у суспільстві, стан людського розвитку у ньому та профіль їх фінансової поведінки. Побудова добробуту держави повинна починатися зі зростання статків домогосподарств, збільшення їх заощаджень. Фінансова архітектоніка національного добробуту є системою руху та перерозподілу фінансових потоків, що спрямовуються на його досягнення. Її центральною ланкою є фонд добробуту – форма акумулювання, руху та перерозподілу фінансових ресурсів. Дослідження фінансових ресурсів домогосподарств в умовах дії чинників, що спричинили кризу в Україні, є необхідним у сучасних умовах, які обумовили актуальність обраної теми.

Мета роботи полягає у виявленні слабких місць у формуванні і використанні фінансових ресурсів домашніх господарств в Україні та обґрунтуванні заходів, спрямованих на зниження їх негативного впливу на розвиток вітчизняної економіки.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити наступні **задачі**:

- дослідити теоретичні основи формування та використання фінансових ресурсів домогосподарств;
- проаналізувати стан та складові джерела формування фінансових ресурсів домогосподарств України;

- виявити особливості використання фінансових ресурсів домогосподарств України та напрями інвестування фінансових ресурсів домогосподарств в Україні;
- визначити вектори підвищення ефективності формування та використання фінансових ресурсів домогосподарств України;
- окреслити стратегічні орієнтири залучення фінансових ресурсів домогосподарств до фінансового ринку України.

Об'єктом дослідження є процес формування, розподілу та використання фінансових ресурсів домогосподарств, **предметом дослідження** є управління процесом формування та використання фінансових ресурсів домогосподарств в Україні.

Інформаційна база дослідження. При написанні роботи використовувались статті вітчизняних та зарубіжних вчених, матеріали Закони України, статистичні дані Державної служби статистики України, Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, Національного банку України, Фонду гарантування внесків фізичних осіб, дані періодична література, Інтернет - ресурси.

Методи дослідження. При проведенні дослідження використовувались методи логічного узагальнення, статистичного дослідження, економічного аналізу.

Науковою новизною отриманих результатів є дослідження процесу формування, розподілу та використання фінансових ресурсів домогосподарств, розкриття особливостей залучення заощаджень, визначення перспектив та стратегічних орієнтирів підвищення ефективності формування та використання фінансових ресурсів домогосподарств.

ВИСНОВКИ

1. Функціонування домашнього господарства в умовах ринкової економіки обумовлюється рухом грошових коштів, який проявляється у формуванні грошових потоків. Ці потоки виступають основою економічного взаємозв'язку домогосподарства з іншими суб'єктами, створюють умови для розвитку, відтворення та задоволення потреб членів домогосподарства, а також складають матеріальну основу фінансових ресурсів домогосподарств. Основними джерелами формування фінансових ресурсів домашніх господарств є доходи від використання основних ресурсів – заробітна плата, пенсії, доходи від підприємницької діяльності та самозайнятості, прибуток від інвестування заощаджень. Витрати і заощадження характеризують напрями використання нагромаджених доходів. За їх цільовим призначенням витрати можливо розділити на витрати та товари короткострокового споживання, витрати на товари довгострокового споживання та витрати на послуги. Заощадження – це частина доходів, які домашні господарства на визначений період часу не використали для споживчих потреб і отримання послуг, а нагромаджували з метою використання у перспективі. Їх пропонують розподіляти на організовані, які виступають у формі фінансових активів з метою отримання від реалізації майбутніх доходів або отримання додаткових благ, і неорганізовані, які в силу різних причин не обліковуються в офіційній економіці і не враховуються в статистичній звітності.

2. Аналіз стану та структури формування фінансових ресурсів домогосподарств України показав, що обсяги доходів населення України зростають. Зростає в динаміці і такий їх різновид, як заробітна плата – за 5 років обсяги заробітної плати зросли майже в 2,5 рази. Зростає і їх частка в структурі доходів (від 40,55% в 2014 р. до 47,4% в 2018 р.). Проведений аналіз свідчить що прибуток та змішаний дохід, а також доходи від соціальних допомог та інших одержаних поточних трансфертів мають чітку тенденцію до зростання. Натомість доходи від власності до 2016 р. скорочувалися, а з 2016 р. почали зростати. В структурі доходів найбільшу

частку займали соціальні допомоги та інші одержані поточні трансферти (окрім заробітної плати), однак в динаміці їх частка скорочується. Аналогічно зменшується і частка доходів домогосподарств від власності.

3. Якщо аналізувати структуру сукупних витрат домогосподарств, то можна дійти висновку, що найбільша частка належить витратам на споживання, проте необхідно відзначити загальну тенденцію до її зменшення й відповідного збільшення питомої ваги неспоживчих сукупних витрат. Щодо структури грошових витрат населення, то варто відзначити, що тенденція до збільшення податкової складової є менш динамічною ніж збільшення витрат та заощаджень. Однак, на фоні тенденції до зменшення питомої ваги заощаджень, можливо констатувати збільшення питомої ваги витрат.

4. Найбільшу питому вагу серед організованих заощаджень займають банківські депозити, однак їх обсяг відповідає загальній тенденції до скорення організованих заощаджень населення. Варто відзначити збільшення зацікавленості громадян до облігації внутрішньої державної позики. Однак, дослідження ринку НПФ та страхування життя дає змогу визначити відсутність помітного прогресу у використанні для інвестування фінансових ресурсів домогосподарств.

5. Загальну економічну політику держави у сфері підвищення ефективності формування та використання фінансових ресурсів домогосподарств цілком логічно розглядати як складову проведення державних заходів щодо підвищення рівня життя населення збільшення рівня заробітних плат, розбудови соціальної інфраструктури, формування стимулюючих умов для ведення власної справи населенням в Україні. Важливою умовою підвищення ефективності формування та використання фінансових ресурсів домогосподарств є удосконалення системи регулювання заробітної плати, яка передбачає встановлення та забезпечення державних гарантій в сфері оплати праці та рівня життя населення, що має включати заходи з мінімізації боргів та простроченої заборгованості по заробітній

платі, регулярне корегування прожиткового мінімуму, забезпечення рівня заробітної плати не нижче прожиткового мінімуму. Варто звернути увагу на удосконалення механізму надання соціальних трансфертів, зокрема системи пенсійного забезпечення: забезпечення координації служб зайнятості, діяльності органів соціального захисту населення та органів, що здійснюють надання житлових субсидій та інших форм соціальної допомоги на основі спільного планування, розробки та реалізації соціальних програм; використання єдиних інформаційних баз даних при розрахунках та встановленнях соціальної допомоги. Важливим аспектом в даному напрямку має стати впровадження системи «Держава у смартфоні». Крім того, варто звернути увагу на такий напрям залучення ресурсів для забезпечення належного рівня життя населення – як розвиток форм приватно-державного партнерства. Це дозволяють об'єднати кошти держави та приватних благодійників та підвищити якість надання таких послуг.

6. З метою активізації процесів залучення заощаджень домогосподарств до фінансового ринку, варто сприяти підвищенню фінансової грамотності населення, зокрема через канали комунікації регуляторних органів та інших державних адміністративних фінансових установ. Підвищення обізнаності населення щодо фінансових інструментів та розуміння основ реалізації державної стратегії розвитку фінансової системи сприятиме покращенню ситуації щодо включення заощаджень населення до фінансової системи, формування системи громадського контролю за рівнем відкритості та доступності документації фінансових установ. Важливим елементом активізації участі домогосподарств у фінансових інструментах може стати формування системи надання державних гарантій інвесторам облігації внутрішньої державної позики, страхування життя та недержавного пенсійного страхування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Старостенко Г. Г. Політична економія: Навч. посібник/ Г. Г. Старостенко. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 344 с..
2. Про затвердження Програми розвитку системи національних рахунків на період до 2010 року: Постанова Кабінету Міністрів України від 07.04.2003 р. №475 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/475-2003-п>
3. Ворошило В.В. Финансовые ресурсы домохозяйств: сущность и классификация / В.В. Ворошило // Научный вестник: финансы, банки, инвестиции. - 2010. - № 1 (6). - С. 31-34.
4. Рогатенюк Э.В. Финансы: Учебное пособие / Э.В. Рогатенюк, И.М. Пожарицкая. - Симферополь: «Национальная академия природоохранного и курортного строительства», 2007. - 208 с.
5. Родионова В.М. Финансы / В.М. Родионова. - М.: Финансы и статистика, 1995. - 432 с.
6. Левчаев П.А. Обеспечение стоимостного прироста финансовых ресурсов экономических субъектов в условиях инновационной экономики: теория и методология исследования. Автореферат диссертации на соискание ученой степени доктора экономических наук: 08.00.10 / П.А. Левчаев. – Орел, 2007. – 26 с.
7. Воробйов Ю.М. Теоретичні засади формування і використання фінансових ресурсів в соціально-економічній системі держави / Ю.М. Воробйов // Науковий вісник: Фінанси, банки, інвестиції. - 2009. - № 4. - С. 16-24.
8. Поляк Г.Б. Финансы. Денежное обращение. Кредит: Учебник для вузов / Г.Б. Поляк. - М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2001. - 512 с.
9. Василик О.Д. Теорія фінансів: Підручник / О.Д. Василик. - К.: НІОС, 2000. – 416 с.
10. Ковалев А.П. Финансы. Денежное обращение. Кредит / А.П. Ковалев. - Ростов-на-Дону: Феникс, 2001. - 463 с.

11. Романенко О.Р. Фінанси: Підручник / О.Р. Романенко. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. - 312 с
12. Родионова В.М. Финансы / В.М. Родионова. - М.: Финансы и статистика, 1995. - 432 с.
13. Юрій С.І. Фінанси / С.І. Юрій, В.М. Федосов. - К.: Знання, 2008. - 611 с.
14. Янин О.Е. Финансы, денежное обращение и кредит: учебник / О.Е.Янин.– М.: Издательский центр «Академия», 2006. - 192 с.
15. Геронин Н.Н. Финансы домашних хозяйств в развитии инвестиционного процесса в России: дис. на соиск. науч. степени канд. экон. наук / Н.Н. Геронин. - М., 2004. - 184 с.
16. Кізима Т.О. Фінанси домогосподарств: сучасна парадигма та домінанти розвитку: монографія / Т.О. Кізима. - К.: Знання, 2010. - 431 с.
17. Федосов В.М. Актуальне наукове дослідження фінансів домогосподарств: / В.М. Федосов // Фінанси України. - 2010. - № 11. - С. 121-124.
18. Орлов Л.Ф. Финансовый механизм формирования бюджетов домохозяйствами / Л.Ф. Орлов // Вестник Финансового университета. – 2011. - №3. – С.39-46.
19. Салига С.Я. Теоретичні підходи щодо визначення сутності фінансових ресурсів домогосподарств / С.Я. Салига, В.О. Гнеушева // Сталий розвиток економіки. - 2013. - № 1. - С. 87-91.
20. Геронин Н.Н. Финансы домашних хозяйств в развитии инвестиционного процесса в России: дис. на соиск. науч. степени канд. экон. наук / Н.Н. Геронин. - М., 2004. - 184 с.
21. Финансы: учеб. / [В. В. Ковалев, С. А. Белозёров, С. Г. Горбушина и др.]. –Под. ред. В. В. Ковалева. – [2-е изд., перераб. и доп.]. – М.: ТК Велби, Изд-во Проспект, 2007. – 610 с.

22. Хілобок Ю. А. Фінансові ресурси домогосподарств в умовах трансформації економіки/ Ю. А. Хілобок// Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. – 2010. – №4(12). – с. 126-130.
23. Дмитриева Е.А. Финансы домохозяйств: Учебное пособие / Е.А. Дмитриева. – Магадан: Кордис, 2007. – 61 с.
24. Свиридонов О. Ю. Финансы, денежное обращение, кредит / О. Ю. Свиридонов. – Ростов н/Д: Феникс, 2005. – 288с. – (Высшее образование).
25. Офіційний сайт державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
26. Финансы. Денежное обращение. Кредит: Учебник для вузов / [Г.Б. Поляк, Л. Д. Андросова, Т. А. Башкатова и др.]; под ред. проф. Г. Б. Поляка. – [2-е изд.]. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2006. – 512с
27. Фінанси: Навчальний посібник в 2-х частинах/ [Баранова В.Г., Волохова І.С., Хомутенко В.П. та ін.] за заг. ред. Баранової В.Г. – Одеса: Атлант, 2015. ч.2. – 309с.
28. Финансы, денежное обращение и кредит / [В. К. Сенчагов, А. И. Архипов, Г. Н. Чубаков и др.]; под ред. В. К. Сенчагова, А. И. Архипова. – М.: «Проспект», 2000. – 496 с.
29. Карпінський Б. А. Фінансова система. Навчальний посібник / Б. А. Карпінський, В. О. Герасименко. – Київ.: «Центр навчальної літератури», 2003. – 184 с.
30. Вступ до економічної теорії. Підручник / [З. Ватаманюк, О. Ватаманюк, С. Панчишин, С. Кудин та ін.]; За ред. З. Ватаманюка. – [3-є вид., допов.]. – Львів: «Новий світ - 2000», 2006. – 504 с.
31. Політична економія: Навч. посіб./ Г. А. Оганян, В.О. Паламарчук, А.П. Румянцев та ін.; За заг. ред. Г. А. Оганяна. – К.: МАУП, 2003. – 520 с.
32. Старостенко Г. Г. Політична економія: Навч. посібник/ Г. Г. Старостенко. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 344 с..

33. Янелъ Ю. А. Заощадження домогосподарств України та їх мотивація / Ю. А. Янелъ, К. О. Соломянова // Економіка, фінанси, право. – 2006. - №6. – с. 9 – 13.
34. Кузів І. В. Пріоритетні напрями інвестування заощаджень домашніх господарств в Україні / І. В. Кузів // Формування ринкових відносин в Україні. – 2007. - № 10(77). – с. 68 – 72
35. Кізима Т. Домогосподарства на фінансовому ринку України: поведінково-мотиваційний аспект [Текст] / Т. Кізима, А. Кізима // Світ фінансів. – 2016. – № 3(48) – С. 89–101.
36. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/Statist/sfs.htm>
37. Офіційний сайт Національної комісії, що здійснює регулювання ринку фінансових послуг [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.dfp.gov.ua
38. Шинкарук Л. В., Барановська І. В., Мільман Л. М. Інвестиційні ресурси домогосподарств як чинник модернізації економіки України [Текст]/ І. В. Барановська, Л. М. Мільман, Л. В. Шинкарук/ Економічний вісник НГУ. - 2011. - № 29. – С. 28 – 30.
39. Навроцький С. А. Система фінансового регулювання доходів домогосподарств у сучасних умовах / С. А. Навроцький, І. В. Петлін // Фінансовий простір. - 2013. - № 3. – с.48-52.
40. Булавинець В. М. Нерівність доходів населення в Україні: чинники та сучасний стан [Електронний ресурс] / В. М. Булавинець, О. І. Заклекта// Ефективна економіка. – 2017. – № 11 – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5870>
41. Дворник І. В. Формування доходів сільського населення: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. економ. наук: спец. 08.00.07 «Демографія, економіка праці, соціальна економіка і політика» / І. В. Дворник. – Київ, 2018. – с. 23

42. Бабич М.М. Фінансова складова забезпечення продовольчої безпеки країни [Електронне видання] / М.М. Бабич // Ефективна економіка. — 2014. — №7. — Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4018>
43. Семенченко А. В. Регулювання доходів населення в контексті соціальної стратифікації суспільства: дис.канд.економ.наук (доктора філософії): спец. 08.00.07 «Демографія, економіка праці, соціальна економіка і політика» (08 – економічні науки) / А. В. Семенченко. – Харків, 2017. – с.312
44. Горин В. П. Чинники формування доходів населення в економіці України / В. П. Горин, І. П. Сидор // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Економіка та менеджмент – 2017. – № 24 (Частина 1). – с. 48-53
45. Пасажко Т., Шпигоцька Н. Трансформація депозитів населення в інвестиційний ресурс банків. Ефективна економіка. 2015. № 5. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4081>.
46. Косова Т., Тарасов І. Пруденційний механізм конкурентної політики на депозитному ринку. Держава та регіони. 2014. № 6. С. 94–99.
47. Гуцан Т.Г. Аналіз матеріальної складової рівня життя населення та особливості її регулювання в національній економіці // Бізнес-інформ. – 2013. – № 7. – С. 192-196.
48. Дворник І. В. Оцінка впливу основних факторів на формування доходів сільського населення // І. В. Дворник // Демографія та соціальна економіка. - 2017. - № 2 (ЗО). - С. 211-224.
49. Ліпич Л., Івашко О., Мостенець С. Формування системи управління доходами та витратами домогосподарств: монографія. Луцьк: ВежаДрук, 2015. 204 с
50. Рамський А.Ю. Інвестиційний потенціал домогосподарств: монографія / А.Ю. Рамський. – К.: КНУТД, 2014. – 352 с.